

Музыка кэрэ айгытыгар

Ааспыт өрөбүлгэ М.К.Попова аатынан Майтаабы оҕо музыкальнай оскуолатын учууталлара уонна үөрэнээччилэрэ Дириннээх музыкальнай оскуола кэлэн ыалдьыттан бардылар.

Икки музыкальнай оскуола үлэһиттэрэ төгүрүк остуол тэрийэн, бэйэ-бэйэлэрин санааларын үлэһинилэр. Кэпсэтин түмүгүнэн бу курдук хардарыта сылдьыһан олут астаһыта, үөрэнээччилэр концертара, оҕолор уруһуйдарын көрдөрөр быысталканы тэрийи наада-лааһын бэлиэтээтилэр. Майтаабы музыкальнай оскуола директора В.Е. Захаров: "Манна кэлэммит үгүс-элбэҥ биллибит, элбэх саҥа сонуннары иһиттибит. Саҥа бастагы биллиилээх художнига П.П.Романов бу дойдуттан төрүттээх буоларын дьэ сана истэн соһуйдубут. Уопсайынан киһи-киһиттэн истэн, көрөн элбэххэ үөрэнэр, онон манньык сырыылар хайаан даҕаны наадалар", — диэн бэйэтин санаатын үлэһиннэ.

Кизһээтин ыалдьыттарбыт музыкальнай оскуола үөрэнээччилэрин толорууларыгар араас омук композитордарын айымньыларын скрипка, духовой уонна нуучча народнай инструменнар оркестрыгар оонньоон иһитиннэрдилэр. Ол курдук народнай инструменнар оркестрдарын толоруутугар норуот матыыбыгар "Көлүкэ-чээн", Виталий Андросов мелодиятыгар "Майнайгы хаар" диэн ырыатын музыкатын оонньообуттары көрөөччүлэр улаханньык сэнээрэ иһитилэр (преп. Д.В.Винокурова, Н.Г.Попова). Оттон "С баяном по жизни" зональнай конкурс лауреата, 3-с кылаас үөрэнээччигэ Саша Павлов "Калинка" толорбутун дохсун ытыс тыаһынан көрүстүлэр (преп.Н.Г.Попова).

Салгыы биригдэн-биир дыкты кэрэ музыка оҕолор толорууларыгар бэйэтин абыллар кууһан, көрөөччүлэри өссө күүскэ сэнээрдэн истэ. Ордук тыа сири оҕолор скрипканы сонурбаан иһитилэр, ол курдук "Волшебный смычок" регионаабы керүү-конкурс лауреаттара Сардаана Кычкина, Ксюша Соловьева бах "Менуэтин" дуэт быһытынан толорбуттарын. Ону таһынан скрипачтар ансамбллара Н.Берестов "Интермеццо", Евгений Дога "Вальсын" оонньообуттара сөҕүмэр өйдөбүлү хаалларда (преп. В.П.Нестерова). Биир дойдулаахпыт, народнай инструменнар преподавателлэрэ Д.В.Винокурова үөрэнээччилэрэ, Владивосток куоракка ытыллыбыт конкурс уонна "Саҥа ааттар" республиканскай конкурс дипломанара Зоя Чупрова Аверин обработкатыгар "Күһүтү ырыа" уонна "Саҥа ааттар" республиканскай конкурс диплома Мотя Емельянова "Румынская песня и чардаш" музыкаларын балаһайкага үрдүк таһымна оонньоон иһитиннэрдилэр.

Итини таһынан эмгэ Чурапчыттан төрүттээх А.Г.Борисов үөрэнээччигэ, билигин учууталын кытта биригэ Майтаабы музыкальнай оскуолага үлэһин сылдьар Л.Н.Егоров тромбонига уонна "Врас" камерет духовой ансамблы Илри Уорен "Я знаю, как тебе снится" дуэти оонньообуттара омукааһынаах концерт "Чурапчы үлэһиттэрин" буолла. Онтон Бүдүн Россиятааҕы элэрэнистэр конкурстарыгар дипломанна, республиканскай "Саҥа ааттар" конкурс лауреата Лера Тилова Шелен "Исконный" уонна "Преледьятын" үрдүк таһымна толордо (преп. С.Н.Марзбега).

Дьэ ити курдук Майтаабы оҕо музыкальнай оскуола үөрэнээччилэрэ уонна учууталлара Дириннэ кэлэниэр бири идэлээхтэрин кытта истинник-иһирэхтик сазар-гэһэн, санаа атастаһан, концерттаан астынан бардылар.

Павел ФЕДОРОВ — СОМОҕО, суруйааччы.

Герой биринһигэр үс улуус көрсүһүүтэ

Соторутааҕыта Алабар нэһилиэгэр үс ыаллы сытар Уус-Алдан, Мэнэ-Хаҥалас уонна Чурапчы улуустарын нэһиликтэрин таһаарысты көрсүһүүлэрэ буолла. Бу дыһал аатырбыт артиллерист, Советскай Союз Геройа Гаврил Дмитриевич Протоdjаконов аатын үйэтигэр сыаллаах хаһыс дэ сылын ытыллар. Күрэхтэһини олохтоох дыһалта уонна Герой оҕолоро, сизиннэрэ тэрийдилэр. Кэлбит дьон волейболга, мас тардыһытыгар, хапсаҕайга, остуол тенниһигэр, дуобакка уонна саахымакка икки күн күөн көрүстүлэр.

Бастагы күн волейболга ыһылаах-хаһылаах оонньуу кэнниттэн дыһалларга бастагы миэстэни Курбулах (Уус-Алдан) хамаандата ылан, үөрүү дьолун биллэ. Иккиннэ дьылээхтэр, үсүһү бахсылар ыллылар. Эр дьонно оонньуу өссө тыһааһынаахтык барда. Курбулах бастагы, Дьабыл (Мэнэ-Хаҥалас) иккис, Алабар үһүс буоллулар. Дуобакка алабардар бастаатылар. Дьабыл иккискэ, Курбулах үһүскэ табыстылар. Саахымакка Курбулах баһыда, Алабар иккис, Дьабыл үһүс миэстэлэргэ тигистилэр. Остуол тенниһигэр Алабар бастата, Дьабыл иккис, Бахсы үһүс буоллулар.

Кизһэтин Сыннаалан киинигэр Герой Г.Д.Протоdjа-

конов туһунан ахтыы биэчэр буолла. Нэһилиэк библиотекара А.Д.Попова "Артиллерист Г.Д.Протоdjаконов" диэн саҥа кинигэни кизн көрөөччүгэ билиһиннөрдэ. Бу кинигэни Гаврил Дмитриевич балта, РСФСР үөрэбиригитин туйгуна Борисова Анна Александровна уонна Герой оҕолоро таһаартарбыттар. Г.Д.Протоdjаконовка анаммыт хоһооннору оскуола үөрэнээччилэрэ Виталий Шеломов, Ганя Оконешиников уонна Саня Лыткин ааран иһитиннэрдилэр. Алабар орто оскуолатын директора В.И.Федорова оскуола Герой аатын чистээхтик сүгэрин, кини албан аатын үйэтитингэ оскуола бары үөрэнээччилэрэ, үлэһиттэрэ үлэһин сылдьалларын кэлсээтэ.

Нэһилиэк баһылыга Н.В.Максимов бу таһаарысты көрсүһүүлэр өссө да ытылла туралларыгар бабарда. Дьоро кизһэ Гаврил Протоdjаконов уола Алексей Гаврильевич, күтүөт Михаил Федорович күрэхтэһингэ кэлбит ыалдьыттарга истин махталларын эттилэр. Салгыы мас тардыһытыгар күрэхтэһини саҥаланна. Манна кыйылаахтарынан бахсылар табыстылар. Курбулах иккис; Алабар үһүс буоллулар.

Иккис күн хапсаҕайга хапсыһыларынан саҥаланна. Манна дьабыллар тэннээхтэрин булбатылар. Уопсай түмүккэ курбулахтар бастагы миэстэни ылаахтарын ыллылар, бири очконан баһытаран Алабар хамаандата иккискэ табыста, үһүс Дьабыл буолла.

Юлия ПРОТОdjаКОНОВА, Алабар.

Тэриэтэлэри кытта көрсүһүү

С.А.Новгородова аатынан Чурапчы орто оскуола кини сэлэһинэ 30 тэриэтэлэрин кытта шефэтэн үлэстэ-биттэ төрдүс сылыгар аналлаах социальнай педагогтар П.И.Попова, Ю.С.Абрамова, Е.В.Константинова тэрийи-илэринэн көрсүһүү кизһэтэ соторутааҕыта оскуола актовай саалатыгар буолан ааста. Кэлбит тэриэтэлэри эзэрдэлээн оскуола директора Т.В.Павлова тыл эттэ, барыларыгар анал жетоннары тутартаата.

Урукку өттүгэр манньык көрсүһүүлэргэ "Көрдөөх-старта" тэрилтэр эбит буоллахтарына, быйыл нуучча дуобатыгар бири улахан киһиттэн уонна бири оҕотон састааптаах хамаанданан күрэхтэһини буолла. Барыта 17 хамаанда суруттарда. Күрэхтэһини икки бөлөхүнэн сүрдээх тыһааһынаахтык барда. Бастагы бөлөххө ДьУОКХ управлениетын үлэһитэ Пинигин Петр Петрович сизиннээн Айааллыын 11 очкону ылан, бастаатылар. Иккис бөлөххө "Энергосбы" үлэһитэ Захаров Иван Афанасьевич Колесов Васильын бастагы миэстэ буоллулар. Уопсай түмүгү таһаарыыга ким бөлөхөр хан-нык миэстэни ылбытынан утарыта оонньоотулар. Онно Петр Петрович Айааллыын кыйадылар. Саамай кырдыһас оонньооччу Н.Г.Кривошапкин бири да кыйагарыта суох түмүктээтэ. "Саамай эдэр оонньооччу" аатын 1 "в" кылаас үөрэнээччигэ Гоша Попов ылла.

П.И.ВАРЛАМОВ, Чурапчы орто оскуолатын дуобакка куруһуогун салайааччыта.

Дьабыл олохтор

Манньык ааттар саҥа компакт-дискэ күн сири-көрөн көрүүккэ таарына. Болугур нэһилиэгин айар кут-таах дьонноро элбии-үксүү тураллара үөрдэр. Бу нэһилиэктик дууһаны уһугуннарар, ис сүрэхтэн тахсар ырыалардаах Александр Иванов ырыаларын бастагы комуруннууга.

Александр оҕо сааһа күлүмүрдүү устар кыыс-Амма биэрэгэр ааста. Киини ырыа суолугар сирдээбит, бастагынан өйөөбүт киһитинэн ийэтин Марфа Семеновна Попованы ааттыыр. Төрүүттэн ыарыһах оҕону ийэ барахсан илигин иминэн, сүрэгин сылааһынан угуттан, дыһтан-дыһахтан харыстаан, буюбэйдээн улаатыннарбыта. "Дьон тэҥэ сылдьыа, үчүгэй киһи буолуо", — диэн эрэнэрэ, Александр ийэ бастаан проигрыватель, кэлин баба санаатын таба таайан, баян атылаһан бэлэһтээбит түгэни умнубат. 16-тан баянга ылсан дырыктанан, үчүгэйдик, оонньуур буолбута. 25 сааһыттан музыкальнай айымньыларга хоһоммута, ситиһинилэр да бири-бири баар буолан испиттэрэ. Ол курдук, "Кыыс Амма" ырыа күрээбэр дипломанынан, Кытаанахха ытыллыбыт ырыа күрээбэр "Көрөөччүлэр биһирэбиллэрэ" бириис хаһаайынынан ааттаммыта. Олорор бири улахан ситиһиниэн 2004 сыллаахха Мугудайга ытыллыбыт баянынан ырыа конкурсугар Татьяна Тоскина тылларыгар "Сүгүрүүн буйуунга!" диэн ырыаны бэйэтэ айан Гран-при хаһаайынынан буолбута.

Муус устар 16 күнүгэр олохтоох Сыннаалан киинигэр Александр Иванов айар талааныгар анаммыт умнулубат дьоро кизһэтэ сүрдээх истинник ытылынна. Оҕо сааһы, тапталы саналытын, буйууннары, үлэһит дьону, кэрэ Амману туойбутун туолбут саала ытыс тыаһынан эзэрдэли көрүстэ. Үрдүк хаачыстыбалаахтык бу комуруннууга таһаарыт "Сылан-рекордс" студия салайааччыта А.П.Макаров, эдэр ырыаһыттар кизһэни кэлэн

киэргэттилэр. Нэһилиэк ыппыт "Аһымал акциятыгар" кыттыбыт дьонно түгэниэн туһунан хаһыат нөнүү махталбытын тиздээбит.

"Биригдэбит уйан дууһабытынан Сырдык, ыраас санаабытынан, Махтанабын Эн суолгар

Куруутун сырдыы сылдьарыгар...", — диэн Александр ырыата тобо эрэ санааттан түспэт. Бу киһи ийэли кыһаммыт, дискэ тахсарын көсүлээбит, дьон билиитигэр суолу аспыт, бэйэтэ эмиз айар, хомойой тыллаах, үтүө санаалаах үтүө киһиэхэ Татьяна Ивановна Тоскина истин махтала буолар.

А.ДИОДОРОВА, Болугур нэһилиэгин дыһалтатын специалиһа.

Студент киһи бэйэҥ карьераны хайдах көрөбү?

Чурапчытаагы физкультура уонна спорт институтугар педагогика уонна психология кафедрата 1999 сыллаахтан институт тэриллээбиттэн үлэһин. Ол кэмнэргэ кафедра сэбиэдиссэһинэн, РФ үтүөлээх учуутала Л.Т.Егорова үлэстээбитэ. Институт бастагы сылларыгар кафедра тэриллээргэр таһаарылаахтык үлэстээбиттэрэ психологической наука доктора СГУ профессора А.П.Оконешикова, педагогической наука кандидата М.А.Манасьева, психологической наука кандидата Н.Д.Елисеева уо.д.а.

Билинни кэмнэ институт профессорскай - преподавательскай састаабыгар 18 киһи үлэһин олоһор, ол иһигэр икки педагогической наука доктора, биэс наука кандидаттара бааллар. Бу үөрэх дылыгар сэбиэдиссэһинэн педагогической наука кандидата Л.К.Адамова, педагогической наука доктора, СГУ профессора Н.У.Неустроев уонна педагогической наука доктора Е.А.Барахсанова бири сибээстээхтик үлэһин сылдьаллар.

Быйылы үөрэх дылыгар кафедрага 57 студент үөрэнэ сылдьар. 2006 сыл выпускник студенттар истэригэр бааллар; ааспыт нэдиэлэҕэ ытыллыбыт "2006 сыл саамай үчүгэй выпускнига" конкурс кыймылааҕа Г.Д.Сивцев, РФ спорт маастардары Юрий Старостин, Данил Неустроев, Михаил Неустроев, Константин Ширяев, чэпчэки атлетикага региональнай, республиканскай күрэхтэһинилэр кыйыылааба, призера Екатерина Драгунова.

Муус устар 17 — 21 күннэригэр ЧФФКСИ-ка психология уонна педагогика кафедратын нэдиэлэтэ ытылынна. Ол курдук, муус устар 18 күнүгэр "Карьера — путь к успеху или..?" диэн ток-шоу буолла. Кыттыны ылылар Л.К.Адамова, Т.Г.Васильева, институт выпускнига, ректоры иһэр үлэс солбуйааччы В.В.Лукин, чэпчэки атлетика тренеры А.М.Филатов, преподавателлэр С.С.Винокурова, В.М.Романова, Л.М.Иванова, Т.М.Борисова, институт студенттара уонна улуустары "Били" общество председатели Т.Н.Феофанова. Ток-шоуну институт проректорын иһэр үлэс солбуйааччыта Екатерина Владимировна Васильева иһлээн — саҥалан ытта. Студенттар борт көхтөөхтүк кытыннылар. Күүстээх мөккүһү, быһаарсыы кэнниттэн манньык түмүккэ кэллилэр: карьера — диэн аныгы кэм киһитигэр хайаан да наадалаах, ээтимнээхтик сайдан иһэр олохпут ирдэбилэ диэн эттилэр. Ол курдук саҥа-билисит киһигин бастатан туран ханна үлэлирин өйдөөн хаалар эбиккин. Онон бу сыанабыл инникитин киһиэхэ салгыы сайдарыгар, ситиһинилээх буоларыгар улахан көмөлөөх. Ону тэҥэ, карьера икки өрүттээх буолар диэн психологтар быһаардылар. Дуоһунаһынан үөһэ тахсан иһик(вертикальная карьера)бу үгүс дьонно олус сыаналанар уонна киһи бири үлэтин миэстэтин уларытпакка, профессионал — специалист быһыытынан үүнэн, сайдыта, сыаналаныта (горизонтальная карьера) диэн ааттанар эбит. Карьераны ханнык баһарар идэтин баһылаабыт киһи специалист быһыытынан хайаан да оностунохтоах, профессиональнай таһымын үрдэтэниэхтээх, туох баар кыаһын биэрэн туран ситиһиэхтээх диэн кэлсэттилэр. Карьераны экирэтти ханнык түгэнигэ куһаҕанын ырыттылар. Түмүккэ студенттар карьераны оностон ситиһилээх киһи буоларга дуулуһуохха диэн санаага кэллилэр. Ордук көхтөөхтүк бэйэлэрин санааларын үлэстэтинилэр 2 курс студена Жень Рубов уонна 3 курс студена Шоран Монгуш.

Бу ток-шоу ытыллынан иннинэ студент оҕолор профессиональнай карьерага хайдах сыһаннаһалларын билэр сыалтан социологической ыйытыннык оҕоһуллубут. "ЧФФКСИ студенттара туохха дуулуһалларый?" диэн социологической ыйытыннык түмүгүн Лия Михайловна Иванова билиһиннэрдэ. Ордук толору ис хоһооннох эппити 4 курс студенттара биэрбиттэр, киһилэр уопсай карьера диэн өйдөбүлүн, профессиональнай карьера суолун уруһуйдаан көрдөрбүттэр.

Ток-шоу кыттылаахтара студенттар, преподавателлар уонна ыалдьыттар — билигин оҕо, эдэр ыччат үлэтин — хамнаһын ырыттар хайаан да наада, өссө даҕаны бу курдук дыһаллар тэрээһиннээхтик ытылла турдуннар диэн баа санааларын этэн тарбастылар.

Т.ФЕОФАНОВА.

Уважаемые выпускники и их родители!
Чуралчинское отделение № 5408 Сбербанка России приглашает Вас в свои учреждения и воспользоваться самой современной и высокотехнологичной услугой — картами международных платежных систем, уникальным средством расчетов, хранения и перевода денежных средств.
Дополнительную информацию и консультацию можно получить **по адресу:**
Чуралчинское ОСБ № 5408,
с. Чуралча, ул. Ленина, 34.
Тел: 41-286; 42-070

НЭНИЛИЭННЬЭТТЭН КЫРДЫКТААХ КӨРДӨРҮҮЛЭРИ ИРДИИБИТ

Чурапчы улуунун прокурорунан эдэр, кэскиллээх салайааччы Е.В. Колмогоров үлэлээбитэ сыл анара буолла. Бу кэм иһигэр Егор Вячеславович коллективын кытта уопсай тылы булан, бэйэтин ирдэбиллэрин киллэрэн, үлэлиир усулбуйаны хааччыйда. Бүгүн мин кинини кытта улууска прокуратура харабынан көрүүлэргэ кэпсэтэбин.

— Прокуратура үлэлиир хайысхатын боростуой киһи өйдүүр гына сийилин быһааран бизиэн дуо?

— Прокуратура холобунай дьыалалары силиэстийэлээн суукка ыытар эбээһинэстээх, государственнай буруйдааһыны өйүүр. Сорох категория дьыалалары судебнай приставага, сорхтору милицияга, баһаарынай сулуоспага ыытабыт. Чуолаан ураты ыар уонна дуоһунаска сыһыаннаах буруйдары кытта биһиги дьарыктанабыт. Бары дьыалаларга государственнай буруйдааһыны өйөөн суукка кыттыыны ылабыт. Федеральнай законотельствонун тутуһууну, дуоһунастаах сирэйдэр, чааһынай уонна государственнай тэрилтэлэр, муниципальнай тэрилтиилэр республика таһымынаах органнар нормативнай-правовой акталарын федеральнай сокуоннарга сөп түбэһиллэрин хонтуруоллуубут.

— Прокуратурага хаһан, хайдах кэлбиккинэй?

— Абабынан эбэм Чурапчы Болтонотуттан төрүттээх эбит. Хоту көһөрүллүү кэмгэр Кэбээйигэ сылдыбыт, онтон устунап кэргэн тахсыбыт, оскуолага учууталлабыт. Онтон үлэлэринэн Намна көһөн кэлэн, онно олох-

суйбуттар. Мин Намна төрөөбүтүм. Бастагы үөрэжим — СГУ филологической факультетыгар нуучча тылын отделениета. Идэбинэн үлэлээбэтэбим дьээх сөп, бэрт кылгас кэмнэ үлэлээн ылбытым. Онтон салгыы СГУ юридической факультетыгар туттарсыбытым, онно үөрэнэр кэмэр инники үлэм туһунан өйдөбүл ылар сыалтан прокуратурага специалиһынан кирибитим уонна үөрэжим бүтэртэ биһир сыл иннинэ куорат прокуратурага следователлиэн аһаммытым. Намна кэлиэм иннинэ Кэбээйи улуусу улуус прокурорун солбуйааччынан үлэлээбитим уонна бу Чурапчыга 2005 сыл ахсынньыттан

үлэлиибин.

— Улууска суут-сокуон туһулуулуга хайдаһый?

— Тэһиээн көрдөххө, урукку өттүгэр буруйу оноруу абыайа курдук. 2003 сыл муус устар 20 күнүн түмүгүнэн 39 холобунай дьыала көбүтүллүбүт, 2004 сылга — 40, 2005 сылга — 13 дьыала тэриллэбит, оттон 2006 сылга 70-ча дьыала бу кэмгэ хайы-үйэ баар. Көстөрүн курдук, буруйу оноруу сылтаан-сыл элбээн иһэр.

— Улууска сокуоннай саастарын туола илик оҕолор буруйу онорууларын туруга хайдаһый?

— Аһаастык уоруу (грабёж) уонна уоруу оҕолорунан ордук элбэхтик оһоһуллаллар. Оҕолор иккистээн-үһүстээн түбэһиллэр баар. Кэбээйини кытта тэһиэстэххэ, киһи соһуйара дьин, манна уоруу наһаа элбэх. Сахалар уорууга суох норуот этибит. Хаһа да экономической өттүнэн түһүү баар, ол дьому уорууга тиздирдэн сөп. Чурапчыга эрдэттэн бэлэмнээн уоруу баара киһини дьиксиеннэрэр. Хаһы да буолан киксэн сейфэлэри уоруулар дьыалалара ону дааастылар.

— Оноһулар буруйдар биричиннэлэринэн арыгылааһын, ордук санааһын, дьадайы, куһаған дьайыылаах

бөөвиктары көрүү буолаллар. Прокуратура өссө ханнык биричиннэлэри билэрий?

— Киһи сиргэ сытаргыт буруй элбэсэр биричиннэ буолуон эмиз сөп.

— Ыт дьонно кутталын туһунан болпурөөс бэрт чаастаах туар. Нэһилиэниэ саанан ытан өлөрүүнү күүскэ киллэрэри туруорсар. Оноһа прокуратура болсорун туһунан туһааннаах тэрилтэ эппиэт биэрэр. Эһиги быраабылааһыннан ыттары өлөрүү хаһан, ханнык кэмнэ буолуохтааһый уонна туох биричиннэлээн болсубутуй?

— Чурапчы — нэһилиэниэстээх пуун. Административнай кодекс дьон оҕолор сиргэр саанан ыттыны көтүллээбэт. Холобур, общественнай мистээбэ, дьон оҕолор сиргэр сааламмыт киһиэхэ холобунай дьыала тэриллэр дин. Ол да сиринэн киһи сылдыар сиргэр ыты өлөрүү көтүллэммит. Кылы-сүөлү кытта дьинкэй сыһыаннаһы, кинини эрдээн-муннаан өлөрүү иһин анал ыстатыһынан буруй эмиз көрүллэр. Манна хаста эмэ дьаһалтатан кэлэ сылдыбыттар, көтүллээн дьин. Биһиги санаабытыгар, атын мистээ ылыллынан наада. Шприттээх, ууттар эмтээх саанан туттуохха. Кылы атабын, төбөтүн хайа ытан өлөрүү — дьинкэй быһыы, онон утутан баран атын сиргэ илдьэн өлөрөр көтүллэр. Ыт элбэбин бары көрө-билэ сылдыбыт. Ол эрэри биһиги, холобунай кодекссынан үлэлиир дьон, сокуонунан салайтарарбыт.

— Милиция үлэһиттэрин өттүлэригэр сокуону кэһи төһө тахсарый? Оноһа эһиги сыһыаннаһый? Кинилэр үлэлэригэр туох претензиялааххытуй?

— Биһир дьыаланы суукка ыытылыбыт. Буруйдаахтарын, буруйдара суобун суут быһаарыа. Биһиги санаабытыгар — буруйдаахтар. Дуоһунастарынан туһаныы иһин. Бу дьыаланы суут көрө илигинэ мин комментарийдыр кыабым суох. Милиция үлэһиттэрин өттүлэригэр дьонно-сэргээ хабас сыһыан баар да буоллаһына, биһиги барытын билэр кыахпыт суох. Манньык быһыы хайаан да холобунай дьыаланын түмүктэниэхтээх дьин буолбатах. Атын мистээлэр тэрилтэ салайаач-

чытынан эмиз ылыллыахтарын сөп.

— Бэрээдэк болпурөөһүгэр межведомственной комиссия мунньаһар милиция сотрудниктарын үлэлэригэр аһаас кириитикэ онорбутун. Билигин балаһыанньа хайдаһый?

— Билигин үлэ ирдэбилгэ эппиэттээр буолан эрэр. Сорох дьыалалар ситэтэ суох буоланнар, төһөрүллэр түбэлтэлэрэ син-биир тахсыталыһаллар. Сотрудниктар бэрээдэрин квалификацияларын үрдэтигэ хайаан да үлэлэһиэхтэрин, юридической өттүнэн билиилэрин ханатыһахтарын наада.

— Хамнас төлөмтөгүгэр тэрилтэ салайааччытыгар үнсүү төһө киһэрый?

— Хамнас дааннайдарын биһиги статистикаттан ылабыт. Балаһыанньаны кытта кэмгэр билсэ оҕоробут. Дьон хамнастарын кэмгэр ылбаттахтарын үнсээн биһиэхэ кэлээччилэр. Билигин гражданской-процессуальной кодекссынан прокурор бырааба хачааһынан туар. Урут прокурор киниэхэ үксүү киһи да, ону да-каастаата да, ханнык баһарар киһи туһатыгар-иһекей сайабыллайыа киллэрэр кыахтаах этэ. Билигин прокурор онук бырааба суох. Киһи көмүскүүр киһитэ бэйэтин кыаһынан, сокуоннай савһын туола илик, быһаччы эттэххэ, бэйэтин сатаан көмүскэнэр кыага суох буолуохтаах. Сотуртааһыта биһир дьыаланы киллэрбиһитин, суут ити биричиннэлэринэн төһөрбүт. Хамнаста иэс тахсаары гынар түбэлтэтигэр салайааччыга, сыһыатын кэмгэр көһөрүнүргэр представление ыытабыт. Трудовой кодекс быһыытынан үлэһит ый аайы хамнаһын ылыахтаах. Бастаан ыстараал туттулуон сөп, онтон дьыала мировой суут көрүүтүгэр барар. Чааһынай тэрилтэлэргэ дьыала барыта дуоһабынан салайтарар.

— Улуус прокуратурага төһө үлэһиттээһий?

— Прокурор солбуйааччытынан Трофимова Лена Петровна үлэлиир. Макарова Галина Егоровна уонна Диодорова Юлия Леонидовна дьин көмөлөһөччүлэрдээхтэр. Попов Алексей Гаврилович следователь дуоһунаһыгар

олорор. Специализиһан Шеломова Майя Николаевна үлэлиир. Балары таһынан суоплар уонна уборщица бааллар. Улуус нэһилиэниэтигэр сөптөөх штатынан, кадрынан хааччыллан оҕоробут.

— Улуус олохтоохторугар туһаайан түмүккэ тугу этиэн этэй?

— Тыа киһитэ куһаған дьыала орооспот, туора буолар айылгылаах. Сахалар менталитеттэрин онук. Бу икки өрүттээх. Бары бэйэ-бэйэбитин үгүстээн, сизин киһи бардахпыттына туохха тийиэхпиттэй? Иккис өттүнэн, биһир албаһы аһарабыт, буруйдааһы иккистээн, онтон үһүстээн быраастыы гынабыт. Буруйдаахтар наһаа астамматтарын билэн аһары бараллара баар. Суукка тийэн эйэлэһи наһаа элбэх. Буруйдаах кэлин көһөрүн, көмүскүн биһиэхэ эрэ быһаарар. Дьыала киһибитин кэмнэ силиэстийэлэи тийдэххэ, көрдөрүүлэрин буруйдаах туһатыгар уларытан кэһиһэр, көмүскэнэр дьон эмиз бааллар. Салайааччылар, баһылыктар өттүлэригэр кытаанах буолуу ирдэнэр. Суукка характеристиканы, ходатайствонун көрдөххө, киһини өлөрбүт, кырбаабыт, уорбут дьону сытар ынагы туруорбат, күөх оту тосту үктээбэт курдук көрдөрүү баар. Бу официальной докумуон буоларын өйдөөбөттөр. Сымыйа характеристиканы биһирбиттэрэ сымыйа көрдөрүү иһин дьыалага тардылыы буолуон эмиз сөп. Объективнай буолуу наада. Өскө киһирибэт туттутан, куттанан бу киһи куһағанын билэн туран үчүгэй өттүнэн көрдөрөллөр. Түөлбэлэр дьин туохха наадалаахтарын олох өйдүү иликилин. Кинилэр буруйдаах хайдах оҕолорун олус үчүгэйдик билээлэр уонна син-биир көмүскэллэр. Куттанар киһини салайааччы оҕорумуохха наада. Киһи биһир киһини тохтотон атыттар нус-хас олохторун хааччыларын толору өйдүүхтээх. Онон инникитин нэһилиэниэстээн дьиннээх, кырдыктаах көрдөрүүлэри эрийбит. Ол эрэ обществога бэрээдэги көһөрүүн сөп.

Оксана ЖИРКОВА
кэпсэттэ.

Хаартыскаба: улуус прокурора Е.В. Колмогоров.

ПОРТНЯГИНСКАЯ АҔЫЫЛАР

Сотуртааһыта С.Д.Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолатыгар кут-сүр этнопедагогикатын аан дойду билиитигэр таһаарыт наука доктор, профессор, РФ үрдүк уонна профессиональной үөрэхтэһиин бочуоттаах үлэһит И.С.Портнягин 75 сааһыгар аналлаах Портнягинскай научнай-практической конференция буолан ааста. Конференцияны улуустааһы үөрэх управлениетын начальнига Е.С.Сидоров аста.

Улуус 16 оскуолатыттан, ЧГФКСИ-тан үөрэнээччилэр, учууталлар, студенттар кыттыыны ыллылар. Барыта 129 да-кылаат истилиннэ, бизс секция үлэлээтэ. "Буор кут" секцияны педагогической наука доктор, профессор СГУ научнай үлэһэ проректор Иосиф Иосифович Портнягин салайда. 1-кы мистэни — Прасковья Ивановна Попова (Чурапчы орто оскуолатын социальнай педагога) ылла, 2-с мистэни ыллылар: Татьяна Николаевна Ефремова (Хатылы "Нургуһун" уһууһун орто оскуолатын учуутала), 3-с мистэни ыллылар: Прасковья Степановна Макарова (Чурапчы 2 №-х оскуолатын төрөппүтэ), Күнэз Григорьевна Аммосова (Мугудай орто оскуолатын социальнай педагога), Алекса (Мугудай орто оскуолатын орто оскуолатын учуутала), сандар Петрович Лукин (Хадаар орто оскуолатын учуутала). "Олонхо" — секцияга (салайааччы Е.С.Сергина): 1-кы мистэни ылла — Христина Николаевна Сидорова (Болтоно орто оскуолатын учуутала), 2-с мистэни ыллылар: Фекла Николаевна Болдовская (улуустааһы гимназия), Прасковья Васильевна Неустроева ("Улыбка" уһууһун ме-тодига), 3-с мистэни ыллылар: Иннокентий Иннокентьевич Собакин (Соловьев орто оскуолатын учуутала), Лия Степановна Сиваева (Сылан орто оскуолатын учуутала), А.Г.Пермякова (Хатылытааһы "Нургуһун" уһууһун интээччигэ).

"Ийэ кут" секцияга (салайааччы Ф.Д.Товарищева). 1 мистэни ылла — Татьяна Алексеевна Павлова (Мугудай орто оскуолатын учуутала), 2-с мистэни ыллылар: В.В.Никонова (Хадаар орто оскуолатын учуутала), Н.Н.Поисеева (Хайахсыт конова (Хадаар орто оскуолатын учуутала), 3-с мистэни ыллылар: В.В.Никонова (ЧГИФКСИ студена), В.И.Дьячкова (Болтоно орто оскуолатын интэр үлэһэ зауһа), Н.В.Шадрина (Чурапчы 2 №-х орто оскуолатын төрөппүтэ).

"Салгын кут" секцияга (салайааччы О.Н.Птицына): 1-кы мистэни ылла — О.Е.Монастырева ("Улыбка" уһууһун ин-

тээччигэ), 2-с мистэни ыллылар: В.А.Потапова (Хадаар орто оскуолатын), А.Г.Колесова (Одьулуун орто оскуолатын "Кыл оһоһуктар оҕо айар дьобурун сайыннарыга"), 3-с мистэни ыллылар: В.К.Катакинов (Чурапчы 2 №-х орто оскуолатын), А.Ф.Ноговицына (Мугудай орто оскуолатын), Е.С.Сергеева ("Улыбка" уһууһун интээччигэ).

Оҕолорго 2 секция үлэлээтэ. "Саха үгэстэрин сөргүтүү" секцияны салайда улуустааһы үөрэх управлениетын интэр үлэһэ начальнига И.Г.Винокурова. 1-кы мистэни ылла Туйаара Захарова (Диринг агро-оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ), 2-с мистэни ыллылар: Шура Неустроева (Мугудай орто оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччигэ), Катя Дьячкова (Болтоно орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ), 3-с мистэни ыллылар: Ира Нестерева (Диринг агро-оскуолатын 11-с кылааһын үөрэнээччигэ), Вера Михайлова (Амма орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччигэ), Нагаша Седалищева (Одьулууннааһы 14 №-х лицей үөрэнээччигэ).

2-с секцияны салайда үөрэх управлениетын психологической киһинин директора Анна Петровна Сидорова. 1-кы мистэни ылла Ерема Протасов (Хайахсыт орто оскуолатын 9-с кылааһын үөрэнээччигэ), 2-с мистэни ыллылар: Настя Данилова (Мугудай орто оскуолатын), Юра Слепцов (Болтоно орто оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччигэ), 3-с мистэни ыллылар: Айаал Макаров (Хатылы орто оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччигэ), Маша Илларионовна (Диринг агро-оскуолатын 8-с кылааһын үөрэнээччигэ), Лия Попова (Бахсы орто оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччигэ).

Кизэтин И.С.Портнягинна аналлаах ахтыы киһитэ сүрдээх истинник, иһирэхтик ааста.

Уола И.И.Портнягин абатын туһунан сийилин кэпсээбитин бары да долгуһа иһиттибит; биһир уратыта дьин абатынаан икхиз биһир күн наука доктордара буолбуттар, бу Россия үрдүнэн сэдэх түбэлтэ эбит. Иосиф Иосифович 32 сааһыгар доктор буолбут.

И.С.Портнягин 1995с. Хадаар оскуолатын "Этнопедагогика" олобуран бэйэни сайыннарыт дьин экспериментин салайыта. Хадаар оскуолатыгар үгүс конференциялары, семинардары ыытар этэ. Ол туһунан учууталлар сийилин кэпсэттилэр. Конференция түмүгүнэн уураах ылы-

лына.

Онтон салгыы муус устар 14 күнүгэр И.С.Портнягин аатын сүгэр Уус-Алдан улуунун Сыырдаах орто оскуолатыгар эмиз Портнягинскай аҔыылар буоллулар. Уус-Алдан бары оскуолатыттан 70 педагог, 20 үөрэнээччи кыттыыны ыллылар. Конференция сүрүн чааһыгар И.С.Портнягин үлэтин-ханыһын, оҕорбут олоһун сийилин билиһиннэрдилэр. Бэрт-Ууһун нэһилиэгэр быйылгы сыл үс өрөгөй үбүлүүйдээх кэрэ-бэлиэ сыһынан буолар эбит. Олортон биһирдэр саха дьахталларынан бастааһынан ССРС Үрдүкү Сэбиэтин депутатынан талыллан ситиһилээхтик үлэлээбит, баара-суоһа 20 сааһыгар "Бочуот Знага" уорданынан наһарааламмыт, П.А.Ойуунускай курдук бөдөн политической салайааччы "Туйгун кыыс Врууча саха дьахталлары бастагы хараһаччыта" дьин бэйэтин ырыатыгар-хоһоонугар киллэрэн кэриэс хаалларбыт киһитэ быйыл 90 сааһын туолар эбит. 11-с кылаас оҕолоро сийилин билиһиннэрибиттэрин астыныбыт. Эбизтэ кэнниттэн 2 чаастан Иосиф Семенович бюстун туруоруу сирэ-туома оһоһулунна. Манна кыттыыны ылла биһир дойдутаахтар, Ил Түмэн депутата А.Н.Жирков, Иосиф Семенович уола — доктор, профессор Иосиф Иосифович, биһиргэ төрөөбүт быраата С.С.Портнягин, Уус-Алдан муниципальнай салайыһыны баһылыгын солбуйааччыта Н.И.Аржаков. Биһиги улуустан үс дакылааткыт кытынна. Ол курдук С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын социальнай педагога П.И.Попова "Норуот педагогиката хас да көлүнэ алтыһар педагогика" — дьин теманан кыттан 1-кы мистэни; С.Д.Флегонтов аатынан Хадаар орто оскуолатыттан кыттыбыт П.В.Божеденов "Нал куттаах ычат-норуот кэскилэ" дьин теманан 1-кы мистэни, В.А.Потапова "Сахалыы күнү-дьылы билгэлээһин" дьин теманан 3-с мистэни ыллылар. Үөрэнээччилэргэ туспа секция үлэлээтэ 9—11 кылаас оҕолоро кытыннылар. Биһиги улуустан ыалдьыт быһыытынан барыт 2-с кылаас-үөрэнээччигэ Петьа Божеденов баа өттүнэн харчы суолтатын, ханна, хайдах көсүлэбитин кэпсээн биһирбил биһирис ылан үөрэн-хөтөн кэллэ.

Конференцияны тэрээһиннээхтик ыыппыт Хадаар орто оскуолатыгар (директор И.П.Лукин) улуустааһы үөрэх управлениетын аатыттан махтанабыт.

Е.ЕГОРОВА.

